

Розділ 3 ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

CHAPTER 3 HISTORY OF DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL THEORY AND EDUCATIONAL PRACTICE

УДК 378.14

DOI: 10.31376/2410-0897-2022-2-49-217-225

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД

Кириєнко Олена Олександрівна

асистент кафедри біології та основ сільського господарства

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: zablen@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-1688-7991

У статті розглянуто історико-педагогічні передумови виникнення і розвитку інноваційної діяльності в освіті. Закцентовано увагу на поглядах науковців стосовно визначення хронологічних меж встановлення та розвитку педагогічної новатики. Здійснено аналіз інноваційних історико-педагогічних ідей, актуальних у сучасних умовах модернізації вітчизняної та зарубіжної освіти. Розглянуто дефініцію понять «інноватика», «інноваційна технологія», «інноваційна педагогічна діяльність». Відповідно до проведеного ретроспективного аналізу літературних джерел подано власну схему хронології введення в педагогіку поняття «інноваційна компетентність педагога».

Ключові слова: інновація, інноваційна технологія, освітня інновація, інноваційна педагогічна діяльність, інноваційна компетентність.

Постановка проблеми. Вхідження України в європейський освітній простір зумовлює розроблення та впровадження нових ідей та підходів щодо формування конкурентоспроможної, всебічно розвиненої людини, яка здатна до успішної самореалізації в суспільстві. Вирішенню цього завдання сприяє перехід освітнього процесу в усьому світі від когнітивної до компетентнісної парадигми та відображення цього в законодавчих документах. Доказом цього є представлені Міністерством освіти і науки України документи: Концептуальні засади реформування середньої школи. Нова українська школа, Державний стандарт базової середньої освіти (2020), положення Міністерства освіти і науки України «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», де зазначено, що «...ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування, і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя». Саме в цих документах визначено ключові компетентності випускників української школи та закладів вищої освіти, серед яких не останнє значення має інноваційна компетентність [14; 23].

Розроблення та впровадження ідей формування інноваційної компетентності у здобувачів вищої освіти зумовлює розвиток інноваційних процесів в освіті на сучасному етапі її розвитку [3]. Потреба в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності зумовлена певними обставинами, серед яких: необхідність докорінної зміни системи освіти, методології і технології організації освітнього процесу у навчальних закладах різного типу, через входження України у гуманітарний контекст світової цивілізації; формування всебічно розвиненої особистості, здатної засвоювати й творчо розвивати культуру, зокрема шляхом здійснення освіти та просвіти населення; зміна

характеру ставлення вчителів до факту засвоєння і застосування педагогічних нововведень через використання нових прийомів і способів педагогічної діяльності; входження закладів загальної середньої освіти у ринкові відносини, створення нових типів навчальних закладів, що обумовлено виникненням реальної ситуації конкурентоспроможності закладів освіти [18].

У зв'язку з цим винятково важливого значення набуває інноваційна діяльність педагога, що ґрунтується на основі наукового осмислення практичного педагогічного досвіду, організації цілеспрямованої педагогічної діяльності, зорієнтованої на зміну та розвиток освітнього процесу з метою одержання нового знання та формування якісно іншої педагогічної практики. Відтак, формування інноваційної компетентності здобувачів на етапі відповідної формальної освіти є особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів відображені у роботах як вітчизняних так і зарубіжних учених. Вони розглядали цю проблему з різних точок зору: з педагогічної (А. Вірковський, І. Дичківська, О. Дубасенюк, О. Козлова, К. Макогон та ін.), історичної (І. Аносов та ін.), соціокультурної (І. Гавриш, М. Романенко та ін.), філософської (І. Зязюн, О. Остапчук та ін.), психологічної (І. Бех, Т. Гальцева, С. Лубянська та ін.), предметно-методичної (О. Ковальчук, І. Манькусь, Л. Мельник та ін.).

В Україні дослідженням та впровадженням інноватики в освітній процес займаються провідні педагоги: К. Бондарева, Л. Буркова, Р. Гуревич, М. Єменко, О. Іонова, Г. Лаврентьєва, Л. Макрідіна, В. Паламарчук, А. Підласий, І. Підласий, С. Сисоева, Є. Чернихович та ін.

Значний внесок у розроблення інноваційних технологій, що використовуються для формування професійних умінь студентів, зробили Г. Селевко, С. Архангельський, В. Беспалько, Г. Цукерман та інші дослідники, роботи яких присвячені впливу на розвиток тих чи інших професійних умінь окремих інноваційних технологій.

На велику увагу заслуговують роботи зарубіжних дослідників (Дж. Нів, А. Адамс, В. Туласевич, Л. Хіггінсон, В. Холстід, Ш. Лоулор, Б. Мун, М. Галтон, Т. Гусен, Т. Послтвейт, А. Тайджман, Р. Фергюссон, М. Кемерон-Джоунз, П. Хоггетт, Р. Прінг, Л. Тікл, К. Джіпс, Т. Гіленд, Дж. Елліотт, П. Бродфут та ін.), в яких відображені результати досліджень з підготовки вчителя до інноваційної діяльності.

Усе вищевикладене визначило **мету** статті: висвітлити особливості впровадження ідей формування інноваційної компетентності у вищій школі на різних етапах розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку освітньої сфери відбувається перехід від застосування пояснювально-інформаційних технологій до діяльнісно-розвивальних та особистісно орієнтованих, серед яких не останню роль у формуванні конкурентоспроможного педагога відіграють і інноваційні технології. Цей перехід сприяє створенню умов для вдосконалення процесу загальної підготовки педагогічного фахівця – майбутнього вчителя біології, який неможливий без формування у нього інноваційної компетентності.

Для того щоб зрозуміти процес упровадження ідей та підходів до формування інноваційної компетентності майбутнього педагога, на нашу думку, слід звернутися до її історичних джерел, тобто здійснити ретроспективний аналіз її розвитку в різні історичні періоди. Розкриття проблеми формування і розвитку в майбутніх педагогів інноваційної компетентності має розпочинатися із аналізу сутності ключових понять дослідження, таких як «інновація», «інновація в освіті», «інноваційна технологія», «інноваційна діяльність», «інноваційна компетентність», «інноваційна компетентність майбутнього вчителя».

Історичний аналіз інноваційних процесів в освіті показує, що зміни притаманні не тільки сучасній освіті, вони виникали у різні історичні періоди, визначаючи її подальший розвиток. Характер та інтенсивність нововведень залежали від багатьох факторів – суспільно-економічних та історичних умов, культури, традицій та інших особливостей країн. Саме ці фактори протягом всього періоду розвитку людства сприяли переходу освітнього процесу на вищий щабель розвитку та виникнення інноваційної компетентності педагога як необхідного складника професійної компетентності.

Проведений ретроспективний аналіз наукової літератури щодо проблеми дослідження дозволив встановити, що основними періодами впровадження інновацій в освіті виокремлюються лише чотири. У більшості історичних джерел зустрічаємо, що термін «інновація» почав використовуватися у вжитку вчених починаючи з XIX століття і означав введення деяких елементів

однієї культури в іншу [19; 88]. Згодом зустрічаються відомості про те, що масово інновації почали застосовуватись з 40 – середина 50 рр., що дало початок відліку періодів впровадження інноватики в освітній процес. Проте, на нашу думку, періодів розвитку інноваційного процесу в освітній сфері значно більше. Тому спробуємо їх схарактеризувати та окреслити їхні часові межі.

I період (античність – до 30 рр. XX ст.).

У цей період ще не існувало характеристик поняття інновація, його не застосовували у вжитку, але саме цей період є стартовим для виникнення цього поняття. Витоками виникнення та впровадження інновацій є шумерська культура та Стародавня Греція. Саме у цих країнах у піктографічне письмо впроваджується клинопис – передавання інформації за допомогою вертикальних і горизонтальних клиновидних рисок (Шумерія), застосовується метод евристичних (сократівських) бесід, основою якого є самостійний пошук істини в бесіді та спілкуванні учня з учителем (Стародавня Греція) [7]. Підтвердження цього зустрічаємо у хрестоматії Є. Коваленко, Н. Белкіної «Історія зарубіжної педагогіки» [12]. На нашу думку, до інноваційних процесів в освіті, які відіграли провідну роль в її модернізації, можна віднести і створення гімназій і університетів, що були покликані дати цілісну гуманістичну наукову освіту [17].

Не слід забувати і про класно-урочну систему навчання Я. А. Коменського та альтернативні авторські дидактичні концепції Дж. Локка, Ж. Ж. Руссо, І. Г. Песталоцці, які стали новітніми в освіті епохи Просвітництва. Саме висловлювання думки Я. А. Коменським про технологізацію навчального процесу є поштовхом до впровадження інновацій в освітній процес та результатом ефективного засвоєння знань, вмінь та навичок здобувачами освіти [3].

Значний внесок у розвиток інноваційних методик в освіті був зроблений такими вченими, як А. Макаренко, Я. Корчак, Д. Дьюї, О. Леонтьєв, С. Шацький, М. Монтессорі, А. Равин та ін. Впровадження елементів інновацій у їх авторські методики реалізовувалось у форматі приватних, авторських шкіл. До інновацій у галузі освіти, на нашу думку, також можна віднести педагогічну антропологію К. Ушинського, дидактичну систему М. Ломоносова, оригінальну систему вільного морального виховання Л. Толстого.

Розвідки наукової літератури дали змогу констатувати факт упровадження інновацій у шкільну освіту у другій половині XIX ст., поштовхом до чого стало зародження експериментальної педагогіки. Крім того, на нашу думку, причиною розвитку інновацій у вітчизняній шкільній освіті є і вплив інноваційних процесів, які відбувалися у зарубіжній школі. У доведення цього твердження є створення навчальних закладів пошукового типу діяльності, так званих «експериментальних» шкіл (Німеччина, Велика Британія, Чехія, США та ін.), де апробувалися нові педагогічні ідеї та концепції («Лабораторна школа» Дьюї, «Органічна школа» М. Джонсона, «Школа гри» К. Пратта, дитяча школа М. Наумберга тощо) [4].

Створення міжнародного об'єднання педагогічного руху «Нова школа» під керівництвом А. Фер'єра (Швейцарія, 1912) та Бюро педагогічного експериментів під керівництвом Дж. Дьюї (Нью-Йорк, США, 1911) стало важливим досягненням в організації інноваційних процесів в освіті. Метою діяльності цих організацій стало узагальнення та розповсюдження інноваційного досвіду шкільної освіти [10].

II період (30 рр. XX ст. – середина 50 рр. XX ст.)

Термін «інновація» має латинське походження, тлумачиться як впровадження нового у певну сферу і введення в неї цілого ряду змін. Це поняття вперше з'явилося в роботах культурологів, а терміни «інноваційний процес», «нові комбінації», «нововведення» вперше були використані Й. Шумпетером [6]. Широкого вжитку термін «інновація» набув у 1930-і роки XX століття. Спочатку цей термін стали вживати в галузі таких наук, як соціологія та антропологія. Інновації тоді розглядалися як зміни в культурі, поширення особливостей культури або субкультури. Тлумачний словник В. Даля термін «інновація» трактує як «нововведення» і схарактеризовує його наступним чином: «...запровадження новизни, нових звичаїв, порядків», при цьому уточнюючи, що «...не всяке нововведення корисне»... Слід відмітити, що «технізація» навчального процесу розпочалася саме із середини 30-х років минулого, що було поштовхом до початку першого періоду розвитку освітніх технологій у світовому масштабі. Це сприяло виникненню поняття «інноваційна технологія», яке згодом перетворилось на «технологія в освіті».

Свідченням про перехід від поняття «технологія в освіті» до поняття «технологія освіти» є наукові доробки видатних вчених 40-50-х рр. XX століття, створення центрів із вивчення та

узагальнення педагогічних нововведень, вихід спеціальних періодичних видань («Information et innovation en education», «Educational Innovation in the United States») у Німеччині, США та інших країнах, які сприяли впровадженню нововведень в освітній галузі. Проте намагання вчених поліпшити ефективність навчання, зменшити його залежність від особистості вчителя не могли обмежитися використанням лише технічних засобів (технологій в освіті). Необхідні були нові підходи до навчального процесу. Таким вимогам відповідало програмоване навчання, запропоноване в 1954 р. американцем Б. Скіннером [21].

Поряд з тим цей період характеризується введенням у шкільну практику терміна «інноваційне навчання», яке тлумачилось групою вчених Римського клубу як актуально значущі новоутворення, які спрямовані на створення вдосконалених або нових освітніх, дидактичних, виховних систем; освітніх педагогічних технологій; методів, форм, засобів розвитку особистості [25]. Учені цього клубу доводили, що використання освітніх інновацій у системі вищої освіти слід розглядати у декількох площинах, таких як:

зміст освіти – розроблення нових державних стандартів вищої освіти, формування загальнодержавних концепцій виховання, створення авторських навчальних планів і програм, розробка нової системи оцінювання;

– форми, методи, технології процесу навчання й виховання – поява дистанційного навчання, пріоритет діалогових методів навчання і виховання; запровадження інноваційних технологій тощо;

система управління освітою – впровадження модернізованих управлінських функцій керівника: прогностичної, консультативної та ін.

III період (II середина 50 рр. XX ст. – 70 рр. XX ст.)

Новим етапом у застосуванні інноватики у навчальному процесі стало створення механічних пристроїв для перевірки контрольних робіт. Із метою підвищення рівня педагогічних досліджень і створення умов для їх впровадження в кінці 50-х і на початку 60-х років стали створюватися проблемні лабораторії, школи-лабораторії, наукові групи, більш широко став застосовуватися дидактичний експеримент за участю кращих вчителів і керівників шкіл. Саме у цей період в Німеччині та інших країнах світу створюються спеціальні центри з вивчення та узагальнення педагогічних інновацій, виходять спеціальні періодичні видання, що були присвячені інноваціям у галузі освіти.

Досить активно проблемами інновацій учені почали займатися в 60-ті роки XX ст. – у період прискорення розвитку науково-технічного прогресу. Подальше вивчення проблем інноваційної діяльності, започатковане Й. Шумпетером, здійснювали Дж. Брайт та його послідовники. Нині ця проблема вилилася в «бухливий потік досліджень» таких вчених, як В. Александрова, П. Беленький, А. Бодюк, А. Власова, О. Водачкова, В. Геєць, Н. Гончарова, М. Долішній, Р. Іванух, С. Ільєнкова, Н. Краснокутська, Л. Колобова, О. Кузьмін, О. Лапко, А. Кутейников, Д. Львов, Б. Патон, С. Покропивний, Б. Санто, Б. Твісс, В. Терехов, М. Чумаченко, А. Чухно та ін. [20]. Саме у цей період виникає концепція гуманістичного виховання (В. Сухомлинський); педагогічного стимулювання (З.І. Равкін); активізації пізнавальної діяльності учнів (М. Данилов, М. Скаткін, І. Лернер, М. Махмутов, Г. Щукіна та ін.); теорія оптимізації навчання (Ю. Бабанський); концепція педагогічної прогностики (Б. Гершунський). Історія створення цих концепцій органічно пов'язана з інноваційною діяльністю вчителя. Ці інновації пройшли шлях «від ідеї до впровадження», отримали досить широке поширення в практиці.

У першій половині 60-х років минулого століття посилюються творчі пошуки нових педагогічних фактів, які мали на меті розвиток нових напрямів в теорії навчання і виховання. У кінці 70-х ряд авторів (К. Волков, М. Кондаков, В. Краєвський, М. Скаткін та ін.) присвячують свої роботи теоретичним та організаційним проблемам впровадження інновацій педагогічної науки в практику. Зокрема, В. Краєвський піднімає питання про ступінь готовності вчителів до інновацій; П. Карташов розкриває сутність і структуру процесу впровадження; В. Журавльов розкриває методику та технологію впровадження нового у навчальний процес; З. Михайлова розглядає досвід впровадження досягнень педагогічної науки в практику на прикладі Татарії [11].

Отже, детальний аналіз літературних джерел з проблеми впровадження інновацій у педагогічну освіту в період 50–70-х років XX століття свідчить про розроблення та методику впровадження інноваційної педагогічної діяльності вчителями загальноосвітніх шкіл та використання інноваційних технологій у шкільній практиці. Окрім того, слід відзначити активне

проведення роботи з розроблення методик і форм педагогічної інноваційної діяльності, діагностики освітніх результатів і доопрацювання теоретичних основ нових технологій.

IV період (80-ті рр. XX ст. – 90-ті роки XX ст.).

З настанням 80-х років XX ст. починають змінюватися погляди на інновації у процесі навчання школяра, постає питання щодо включення вчителя в процес розробки інновацій, метою якого б було засвоєння цього нововведення. Саме зі зміною поглядів на процес навчання школярів відбувається створення шкіл – експериментальних майданчиків, експериментальних шкіл тощо [13].

Аналіз літературних джерел засвідчив той факт, що, починаючи із середини 80-х років минулого століття, відбулося проведення широких досліджень різних форм інновацій в педагогіці й у системі освіти. Саме у цей період відбулося узагальнення інновацій, які запропоновані великими педагогами різних країн. Під інновацією розуміється будь-яка нова ідея, новий метод або новий проєкт, який навмисно вводиться в систему традиційної освіти [22]. На особливу увагу заслуговують такі педагоги-новатори цього періоду, як Ш. Амонашвілі, В. Шаталов, Є. Ільїн, С. Лисенкова та ін. Водночас спостерігається широке вживання поняття «інноваційна педагогічна діяльність». У психолого-педагогічній літературі цей термін трактують з огляду багатокомпонентної діяльності, яка формою, характером та результатами свідчить про здатність суб'єктів освітньої діяльності до генерації ідей, їх втілення, аналізу моніторингових даних і продукування нових педагогічних ідей, оприлюднення результатів, забезпечення умов для їх реалізації у системі освіти [1].

У кінці 80-х рр. стали активно обговорюватися питання раціональності масової громадської підготовки персоналу освітніх установ до інноваційної діяльності. Причиною даного явища був перехід від авторської педагогіки до суспільно-педагогічних рухів (асоціації педагогів, інноваційні комплекси, «Нова школа», «Еврика» тощо) [9]. Як зазначає Н.Ю. Посталюк, саме в 80-і роки в педагогіці проблематика інновацій і, відповідно, її понятійне забезпечення стали предметом спеціального дослідження.

Починаючи з 1990-х років, вітчизняна освіта починає активно запозичувати зарубіжний педагогічний досвід, творче застосування якого також стає важливим джерелом інновацій. В Україні на початку 90-х років XX століття взято курс на розвиток інновацій [15].

V період (90-ті роки XX ст. – XXI ст).

Інноваційні трансформації сучасної освіти кінця XX – початку XXI століття охоплюють декілька компонентів:

1) традиційний (оволодіння базовими знаннями, вміннями і навичками; вивчення і засвоєння академічних знань), який полягає в опорі на знання як упорядковану сукупність об'єктивних фактів на основі створення ефективної та всебічно розробленої технології;

2) гуманістичний, що є необхідною умовою для особистісного самовираження, самоствердження людини, можливістю найбільш повно й адекватно відповідати природі людського «Я». Все сказане вище зумовило переосмислення не тільки якості освіти, а й її компонентів та самої структури організації [2; 11].

Саме у цьому напрямі починає відбуватись активізація сучасного інноваційного руху в Україні, що веде до становлення авторських шкіл інноваційного типу (М. Гузика, О. Захаренка, А. Сологуба, М. Чумарної та ін.).

Разом з тим відбуваються і зміни в освітньому процесі вищої школи. Упровадження інновацій у вищій школі спирається на:

а) створення електронної бази даних про інновації у вищій освіті, організація науково-дослідницьких (фундаментальних і прикладних) та навчально-методичних робіт з проблем професійної освіти;

б) вивчення, узагальнення та поширення кращого вітчизняного, європейського та світового досвіду в цій сфері;

в) організацію і проведення конференцій, семінарів і тренінгових курсів з інноваційних методик викладання гуманітарних та природничо-математичних дисциплін для професійного загалу [4].

Сьогодні у ЗВО України здійснюється розроблення авторських курсів нового покоління, які на етапі формування можуть бути застосовані для індивідуального навчання обдарованих студентів, а у подальшому за умов наявності матеріальної бази для широкого використання у

навчальному процесі. Особливої актуальності набуває інноваційна підготовка майбутніх педагогів на засадах сталого розвитку [16].

Усе вищесказане зумовлює потребу у формуванні інноваційної компетентності педагога. Ще донедавна це поняття не було відоме загалу. Але вже з оприлюдненням професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» відбувається ознайомлення педагогів з поняттями «інноваційна компетентність», «інноваційна компетентність педагога» та відбувається налаштування у ЗВО процесу їх формування у майбутніх вчителів [23].

Як бачимо, єдиного погляду в науковців щодо хронологічних меж виникнення та впровадження інновацій у шкільну та вищу освіту немає. Тому ми пропонуємо власну хронологічну схему впровадження інновацій в освітній процес та визначення виникнення такого поняття як «інноваційна компетентність педагога» (рис. 1).

Рис. 1. Хронологія введення в педагогіку поняття «інноваційна компетентність педагога»

Висновки. Ретроспективні розвідки витоків поняття «інноваційна компетентність» дали змогу стверджувати існування декількох напрямів, які спричинили виникнення цього поняття. Від поняття «інновація», на нашу думку, відбувся розвиток двох напрямів – у сфері технологій, який призвів до виникнення інноваційних технологій, зокрема і в освіті, та другий – уточнення та конкретизація цього поняття з позиції освітнього процесу. Слід зазначити, що ці два напрями взаємопов'язані, тому вони є доповненням один одного: під час освітнього процесу інноваційна технологія є засобом передавання інформації і водночас при застосуванні інноваційної технології процес є стимулом для її засвоєння.

Перспективним напрямом розвитку цього дослідження стане теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка структурно-функціональної моделі формування інноваційної компетентності майбутніх учителів біології основної школи.

Список використаної літератури

1. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: монографія. Київ: Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. 380 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник. Київ: Академія, 2002. 577 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
4. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія* / За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Єфременкова Н. А. Інноваційне навчання. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16201/1/Iefremenkova_N_Innovatsiine_navchannia.pdf (дата звернення: 19.04.2022).
7. Завгородня Т. К., Прокопів Л. М., Стражнікова І. В. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2014. 160 с.
8. Іванова В. В. Дослідження теорії поняття інновації. URL: http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10355/st_47_13.pdf?sequence (дата звернення: 19.04.2022).
9. Ігнатенко М. Сучасні освітні технології. *Математика в школі*. 2003. № 4. С. 4–5.
10. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / За ред. П. Ю. Сауха. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с.
11. Історія педагогіки / За ред. проф. М. В. Левківського, д-ра пед. наук О. А. Дубасенюк. Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1999. 336 с.
12. Коваленко Є. І., Белкіна Н. І. Історія зарубіжної педагогіки: хрестоматія. Київ: Центр навч. л-ри, 2006. С. 62–157.
13. Коновальчук І. І. Теорія і технологія реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 464 с.
14. Концептуальні засади реформування середньої школи. Нова українська школа. URL: <http://mon.gov.ua/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczija.html> (дата звернення: 17.04.2022).
15. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні: монографія / Г. П. Клімова, С. М. Іванов, Л. С. Шевченко / За ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків: Право, 2015. 452 с.
16. Коренева І. М. Система підготовки майбутніх учителів біології до реалізації функцій освіти для сталого розвитку: монографія. Суми: Вінниченко М.Д., 2019. 526 с.
17. Левківський М. В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб. Вид. 2-е. Житомир: ЖДУ, 2004. 199 с.
18. Літкевич А. М. Конкурентоспроможність закладу загальної середньої освіти: управлінський аспект. *Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць НАПН України ДЗВО «Ун-т менедж. Освіти»*. Київ, 2019. Вип. 9 (38). С. 63–73.
19. Малюта Л. Я. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства: навч. посіб. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016. 232 с.
20. Микитюк П. П., Сенів Б. Г. Інноваційна діяльність: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 392 с.
21. Михайліченко М. В., Рудик Я. М. Освітні технології: навч. посіб. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.
22. Остапчук О. Методологія інноваційних процесів – крок до розуміння сутності. *Рідна школа*. 2004. Листопад. С. 3–6.
23. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#top> (дата звернення: 19.04.2022).
24. Скоморовська І. Використання інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх вихователів ДНЗ. *Науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Освітній простір України)*. Івано-Франківськ, 2017. Вип. 11. С. 104–109.
25. Химинець В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 360 с.

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE COMPETENCE OF TEACHERS: A RETROSPECTIVE REVIEW

Kirienko Olena

Assistant at the Department of Biology and Fundamentals of Agriculture
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The processes of integration and globalization taking place in Ukraine today set new priorities in the forming of future teachers of natural sciences as competent professionals. The concept of «innovative competence» is actively used in pedagogical research on the issues of professional training of future teachers. It is logical to substantiate the ideas of implementing the concept of «innovative competence» in the process of development the professional competence of future teachers of natural sciences.*

Purpose. *The aim of the study is to identify ideas for implementing the concept of «innovative competence» in the context of professional training of future teachers of natural sciences within historical boundaries.*

Methods. *The following research methods were used during the research: analysis of educational and methodical, historical literature on the issue of introducing the concept of «innovative competence» in an innovative educational environment; comparison, systematization and generalization of existing ideas for the implementation of the concept of «innovative competence».*

Results. *The article considers the historical and pedagogical prerequisites for the emergence and development of innovation in education. Emphasis is placed on the views of scholars on determining the chronological boundaries of the establishment and development of pedagogical innovation. The analysis of innovative historical and pedagogical ideas relevant in the modern conditions of modernization of Ukrainian and foreign education is carried out. The definition of the concepts «innovation», «innovative technology», «innovative pedagogical activity» is considered.*

According to the retrospective analysis of literary sources, the own scheme of chronology of introduction of the concept of «innovative competence of the teacher» in pedagogy is given.

Conclusion. *The study found that the emergence of the concept of «innovative competence» can be considered in several ways. In particular, in our opinion, the concept of «innovation» has developed interrelated concepts in two directions – in the field of technology, which led to the emergence of innovative technologies, including education, and the second – clarification and specification of the concept of innovation competence, from the standpoint of the educational process. It should be noted that these two areas are complementary – during the educational process, innovative technology is a means of transmitting information, and at the same time when using innovative technology – the process is an incentive to master it.*

Key words: *innovation, innovative technology, educational innovation, innovative pedagogical activity, innovative competence.*

References

1. Vashchenko, L. M. (2005). *Upravlinnia innovatsiinymy protsesamy v zahalnoi serednii osviti rehionu: monohrafiya [Management of innovation processes in general secondary education in the region: a monograph]*. Kyiv: Vydavnyche obiednannia «Tyrash». [in Ukrainian].
2. Volkova, N. P. (2002). *Pedahohika [Pedagogy]*. Kyiv: «Akademiia». [in Ukrainian].
3. Dychkivska, I. M. (2012). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
4. Dubaseniuk, O. A. (2009). *Innovatsiini osvitni tekhnolohii ta metodyky v systemi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky [Innovative educational technologies and methods in the system of professional and pedagogical training]*. Dubaseniuk, O. A. (Ed.). *Profesiina pedahohichna osvita: innovatsiini tekhnolohii ta metodyky – Professional pedagogical education: innovative technologies and methods*. (pp. 14–47). Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian].
5. Kremen, V. H. (Ed.). (n.d.). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]*. Akademia pedahohichnik nauk Ukrainy – Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
6. Iefremenkova, N. A. (n.d.). *Innovatsiine navchannia [Innovative learning]*. *er.knutd.edu.ua*. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16201/1/Iefremenkova_N_Innovatsiine_navchannia.pdf [in Ukrainian].
7. Zavorodnia, T. K., Prokopiv, L. M., Strazhnikova, I. V. (2014). *Istoriia pedahohiky: navchalno-metodychnyi posibnyk [History of pedagogy: a textbook]*. Ivano-Frankivsk, Ukraine. [in Ukrainian].
8. Ivanova, V. V. (n.d.). *Doslidzhennia teorii poniattia innovatsii [Research of the theory of the concept of innovation]*. *dspace.nbuv.gov.ua*. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10355/st_47_13.pdf?sequenc [in Ukrainian].

9. Ihnatenko, M. (2003). Suchasni osvitni tekhnolohii [Modern educational technologies]. *Matematyka v shkoli – Mathematics at school*, 4, 4-5. [in Ukrainian].
10. Saukha, P. Iu. (Ed.) (2011). *Innovatsii u vyshchii osviti: problemy, dosvid, perspektyvy [Innovations in higher education: problems, experience, prospects]*. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. Ivana Franka. [in Ukrainian].
11. Levkivskoho, M. V., Dubaseniuk, O. A. (Ed.). (1999). *Istoriia pedahohiky [History of pedagogy]*. Zhytomyr: Zhytomyrskiy derzhavnyi pedahohichnyi universytet. [in Ukrainian].
12. Kovalenko, Ye. I., Bielkina, N. I. (2006). *Istoriia zarubizhnoi pedahohiky [History of foreign pedagogy]*. (pp. 62-157). Kyiv: Tsentr navch. l-ry. [in Ukrainian].
13. Konovalchuk, I. I. (2014). *Teoriia i tekhnolohiia realizatsii innovatsii u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Theory and technology of innovation implementation in secondary schools]*. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
14. *Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly. Nova ukrainska shkola [Conceptual principles of secondary school reform. New Ukrainian school]*. (n.d.). *mon.gov.ua*. URL: <http://mon.gov.ua/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html> [in Ukrainian].
15. Klimova, H. P., Ivanov, S. M., Shevchenko, L. S., Atamanova, Yu. Ie. (Ed.). (2015). *Kontseptualni zasady stanovlennia innovatsiinoho suspilstva v Ukraini [Conceptual principles of formation of innovative society in Ukraine]*. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
16. Koreneva, I. M. (2019). *Systema pidhotovky maibutnikh uchyteliv biolohii do realizatsii funktsii osvity dlia staloho rozvytku. [The system of training future biology teachers to implement the functions of education for sustainable development]*. Sumy, Vinnychenko M.D. [in Ukrainian].
17. Levkivskiy, M. V. (2004). *Istoriia pedahohiky: navch.-metod [History of pedagogy: teaching method]*. (Vol. 2). Zhytomyr: ZhDU. [in Ukrainian].
18. Litkevych, A. M. (2019). Konkurentospromozhnist zakladu zahalnoi serednoi osvity: upravlinskyi aspekt. [Competitiveness of general secondary education institution: managerial aspect]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity: zbirnyk naukovykh prats NAPN Ukrainy DZVO «Un-t menedzh. Osvity»*, 9(38), 63-73. [in Ukrainian].
19. Maliuta L. Ia. (2016). *Stratehichne upravlinnia innovatsiinym rozvytkom pidpriemstva [Strategic management of innovative development of the enterprise]*. Ternopil: FOP Palianytsia V.A. [in Ukrainian].
20. Mykytiuk, P. P., Seniv, B. H. (2009). *Innovatsiina diialnist: navch. pos. dlia stud. vyshch. navch. zakl. [Innovative activity: textbook. pos. for students. higher textbook lock]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
21. Mykhailichenko M. V., Rudyk Ya. M. (2016). *Osvitni tekhnolohii [Educational technologies]*. Kyiv: TsP «KOMPRYNT». [in Ukrainian].
22. Ostapchuk, O. (2004). Metodolohiia innovatsiinykh protsesiv – krok do rozuminnia sutnosti [Methodology of innovation processes – a step towards understanding the essence]. *Ridna shkola – Native school*, 3-6. [in Ukrainian].
23. Profesiinyi standart za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z diplomom molodshoho spetsialista)» [Professional standard by professions «Primary school teacher of general secondary education», «Teacher of general secondary education», «Primary education teacher (with a diploma of junior specialist)»]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#top> [in Ukrainian].
24. Skomorovska, I. (2017). Vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vykhovateliv DNZ [The use of innovative technologies in the training of future educators]. *Naukovyi zhurnal DVNZ «Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka» (Osvitnii prostir Ukrainy) – Scientific Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Educational Space of Ukraine)*, 11, 104-109. [in Ukrainian].
25. Khymynets, V. (2009). *Innovatsiina osvitnia diialnist [Innovative educational activities]*. Ternopil: Mandrivets. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 29.04.2022 р.